

NON SCHOLAE, SED VITAE DISCIMUS – ВЧИМОСЯ НЕ ДЛЯ ШКОЛИ, А ДЛЯ ЖИТТЯ

Лариса Лук'янова

голова Правління УАОД, д. п. н., професор, член-кор. НАПН України,

Швидкоплинність змін сучасного суспільства об'єктивно зумовлює необхідність формування особистості, здатної до сприйняття і творення змін, налаштовану на усвідомлення суспільних перетворень як природної норми. На цьому тлі, як це завжди відбувається в історії людства під час змін, провідні позиції займає освіта дорослих, функціонування й розвиток якої має свою змістову специфіку, зумовлену особливостями цільових груп, інноваційними підходами й сукупністю завдань.

Пояснимо свою думку. Нині, як свідчать результати соціологічних опитувань, у процесі економічних і соціальних перетворень значна кількість дорослого населення втратила відчуття віри у власні сили й можливості. За таких умов саме освіта має відіграти ключову роль у відновленні стабільності, динамічного розвитку особистості, її професійної й побутової культури.

Чому? По-перше, у період реформ освіта завжди стає провідним стабілізуючим чинником між новими соціальними уявленнями та ідеалами попередніх поколінь. По-друге, в умовах радикальної зміни ідеологічних переконань, соціальних уявлень, ідеалів і буття людей загалом саме освіта сприяє адаптації людини до нових умов. Окрім того, не слід забувати, що одним із провідних показників Індексу людського розвитку (ІЛР) є рівень грамотності населення країни (середня кількість років, витрачених на навчання) та очікувана тривалість навчання.

Водночас питання освіти дорослої людини не може бути спрощеним, дилетантським, пов'язаним лише з об'єктивними біологічними процесами. Свідченням цього може бути зміна провідних функцій, які у різні часи покладалися на освіту дорослих. Так, у 80-х рр. ХХ ст. вона була орієнтована на надання окремим верствам населення можливості зміни свого статусу шляхом підвищення освітнього рівня. На початку 2000-х рр. її роль розглядалася переважно як засіб адаптації людини до швидких технологічних змін. Сьогодні в концепції освіти впродовж життя посилюються мотиви особистісного зростання. Наприклад, опитування, проведене серед громадян країн ЄС, засвідчило, що 70 % людей виявили бажання вчитися. При цьому 80 % вважають, що освіта має поліпшити їх професійне життя, а 72 % – особисте.

Проте нині загострюється проблема невідповідності чинної системи освіти новим потребам

суспільства й людини. Освіта набуває якісних змін, суттєво збільшується кількість суб'єктів освітнього процесу, урізноманітнюються ціннісні установки й вікові особливості дорослих учнів, посилюються вимоги до організаційних та методичних складових системи. Відтак саме навчання повинне відповідати різноманітним інтересам і можливостям людини, органічно вписуватися в її спосіб життя, враховувати специфіку запитів.

Водночас існування сукупності стереотипів значно гальмує вирішення цих питань. Стереотип перший: *вчити дорослу людину може будь-хто*. Не занурюючись в аспекти проблеми, зазначимо, що професійна діяльність сучасного фахівця-андрагога представляє сукупність різноманітних інформаційних, освітніх, організаційно-управлінських, експертних, соціально-проектних, дослідницьких ролей і функцій, значення яких дедалі зростає.

Стереотип другий: *неформальна освіта має другорядне значення*. Проте зрослі пізнавально-інформаційні запити різних верств населення неможливо задовольнити у межах традиційної освіти. Неформальна освіта це не стільки альтернатива, скільки доповнення та продовження діючих освітніх «формальних» систем. Монополія формальних навчальних структур вже не має такої сили й без неформальної освіти вона буде неповною, не зможе забезпечити гарантовану якість освітніх ресурсів. Для нашого суспільства, яке знаходить у перехідному кризовому стані, особливого значення набуває система громадянської і соціально-політичної освіти дорослих, розвиток яких відбувається саме у системі неформальної освіти.

Стереотип третій: *людина може навчатися лише до певного віку, а вихід на пенсію позбавляє її активної позиції у соціумі*. Як доводять дослідження, сучасні люди поважного віку не відчують себе старими й прагнуть до самореалізації, креативності, відкритості, особистісного зростання, подальшого розвитку, вони хочуть скористатися шансом та вільним часом, який надається у постпрофесійній фазі життя, а також зреалізувати мрії й прагнення, які не здійснилися в молоді роки.

Висвітленню шляхів, спрямованих на подолання цих стереотипів, і присвячено випуск нашого журналу. Оскільки, враховуючи специфіку освіти дорослих, зокрема її важливу роль у формуванні громадянського суспільства, зазначені проблеми не можуть й надалі залишатися поза увагою.